

Iedereen is voor een schone bodem

CO₂- en CFK-uitstoot en de vermindering van de biodiversiteit nemen misschien minder toe dan ze gedaan zouden hebben zonder 'milieu besef' maar iedereen kan zien dat 'duurzaamheid' - in de zin van het in stand houden van de kwaliteit van natuur en milieu - nog ver buiten bereik is. Wat voor motivatie is er nodig om beleidsmakers en burgers zich werkelijk duurzaam te laten gedragen? Want alleen 'voor het milieu zijn' is kennelijk niet genoeg.

Lucas Derks

Kent u tegenstanders van een beter milieu? Natuurlijk niet. Iedereen is altijd 'voor het milieu'. Tegen het milieu zijn bestaat gewoon niet, maar wie slopen dan ondertussen onze leefomgeving?

De grote gapende kloven tussen 'attitudes', 'intenties' en 'gedrag' heeft veel psychologen beziggehouden. De psycholoog De Haan heeft bijvoorbeeld gevonden dat de meeste mensen voor een gaaf gebit zijn (attitude). Zij nemen zich voor om meer te poetsen en te flossen (intentie), maar doen dat in de praktijk te weinig (gedrag). Lijkt mondhygiëne wat dat betreft op milieuhygiëne? We vragen Wim, naar wat hem aanzet tot poetsen en flossen. Hij antwoordt: 'Poetsen zorgt er voor dat je minder kiespijn krijgt.' Nu vragen we Jaap naar wat hem drijft en hij zegt: 'Poetsen houdt je gebit mooi. Iemands gebit speelt een centrale rol in menselijke contacten - tanden trekken aandacht bij gesprekken - hun aanblik bepaalt voor 50% wat mensen van je vinden. En ruik je uit je mond, dan merk je dat zelf niet, maar anderen wel, maar ze zeggen niets, ze vermijden echter intimiteit en laten je vallen.'

Wie zal beter voor zijn tanden zorgen: Wim of Jaap?

Economische motieven

Boetes en straffen kunnen mensen dwingen om hun omgeving meer te sparen. Maar is dat genoeg? Moeten

we niet ook gaan belonen en premies uitloven voor iedere duurzaamheidsbevorderende actie? In Zwitserland verdienen boeren geld aan het niet maaien van weiden en het niet omhakken van onproductieve fruitbomen. De staat betaalt een vast bedrag per omschreven milieupreserverende handeling. Op die manier zou je wanneer je afval eet, geen auto, geen huis en geen kinderen hebt, daar een redelijk betaald bestaan aan overhouden.

Is met geld duurzaam gedrag maakbaar? Want als dat zo is, moeten we in Nederland wellicht nog eens 100.000 professionals aanstellen voor een ton per jaar, als 'duurzaamheidsbevorderaar'. Zou de kwaliteit van natuur en milieu dan gewaarborgd zijn? Hoeveel vogels en planten gaan de 'duurzaamheidsbevorderaars' redden?

ace of het WNF en vooral via 'vasten'.

Er zijn mensen die een diertje voor uitsterven behoeden omdat ze zich daarmee vrijwaren van schuld: ze maken zichzelf tot een soort milieuhelige. Als anderen vol spijt over wat verloren ging omkomen in vuil en schuldbesef, gaan zij vrij uit, want zij hebben alles gedaan wat ze konden.

Maar is het willen vermijden van schuld sterk genoeg om radicaal anders te gaan leven?

Gemotiveerd door je individuele bijdrage

Geloof je, dat wanneer jij een vogelsoort redt er ondertussen honderd andere verdwijnen? En geloof je ook, dat op het moment dat jij je auto wegdoet, duizend Aziatische wagens kopen die grote roetwolken de atmosfeer in pompen?

Om tot duurzame omgang met het milieu te komen, moet je juist wel geloven dat wat jij er voor opoffert iets uitmaakt. En het is logisch, dat wanneer alle mensen dat geloven en praktiseren, we er zijn. Maar...!

Maar, de overtuiging, dat wat jij doet niets uitmaakt, is helaas erg gemakke-

Is met geld duurzaam gedrag maakbaar?

En hoe duurzaam zullen ze samen hun tien miljard inkomen uitgeven?

Schuld als motivatie

In onze cultuur wordt schuldbesef met de paplepel ingegeven; schuld is een centraal thema in het christendom en vanuit schuld kunnen mensen zichzelf en anderen de mooiste en vreselijkste dingen aandoen. De vertaling van 'zonde' naar 'milieuzonde' is gemakkelijk gemaakt. Bodemverontreiniging lijkt op 'erfzonde': wij dragen de schuld van onze voorouders.

Het is evident dat voortplantingsdrift, gemakzucht, egoïsme, nalatigheid, hebzucht en liefdeloosheid zorgen voor de slechte stand van zaken in het milieu. Kortom we zijn schuldig, en als we niet gauw tot actie komen zullen we moeten boeten. We moeten dus offeren via donaties aan Greenpe-

lijk te staven met feiten. Want je hoeft maar om je heen te kijken en je ziet een overdaad aan ecologisch wangedrag om maar niet te spreken over wat er over de grens en in andere werelddelen gebeurt. En dan is er de natuur zelf nog als tegenargument. Slechts 12.500 jaar geleden was half Nederland met ijs bedekt en bestond de rest uit zand en grind. De zeespiegel steeg toen binnen enkele decennia 120 meter. Vloedgolven, vulkaanuitbarstingen en aardbevingen hielpen bij het uitsterven van veel grote zoogdieren. Maar de toen vast zeer duurzaam levende mensheid, slechts bestaande uit enkele tienduizenden zwervende groepjes, overleefde dit. Als de natuur zelf gigantische schommelingen in het klimaat veroorzaakt die door halfnaakte nomaden worden overleefd, waarom zou je dan in een SmartCar gaan rijden? Wat maakt 't uit?

Over de auteur

Dr. L. Derks

is sociaal psycholoog, freelance trainer en coach en medeontwikkelaar van het Leefcommodel.

'Voor mijn kinderen' als motief

Bevolkingsgroei is een belangrijke veroorzaker van de achteruitgang van het milieu. Een vermindering van het aantal mensen is nodig om tot een duurzame samenleving te komen. De beklemmende gedachte, dat ons nageslacht geen oerwouden of wilde dieren meer zal kennen, motiveert veel mensen om zich milieuvriendelijker te gedragen. Maar het op de wereld zetten van kinderen is een bron van milieuschade die niet meer goed te maken is.

Gedreven door de liefde voor de natuur

Voor rijke mensen als wij, die bijna al onze behoeften bevredigd krijgen, kan een goede band met de natuur een van de meest luxe behoeften zijn. Zullen het uiteindelijk de rijke milieutoeristen zijn die de laatste natuurgebieden weten te redden van de ondergang? Kostbare met wachttorens omringde natuurlijke dierentuinen zullen dit zijn. Hoewel er mensen zijn die beweren dat een harmonieuze band met de natuur een eerste levensbehoefte is, zien we om ons heen dat het eerder een laatste levensbehoefte is. Maar indien iemand de band met de natuur tot essentieel motief maakt, zal dat helpen om er op een duurzame manier mee om te gaan.

Nostalgie als drijfveer

Toen in de zestiger jaren ons huidige milieubesef ontstond, was onze leefomgeving stukken minder aangestast dan vandaag. Misschien werd er toen nog wel chemisch afval illegaal gestort, maar het Amazonebekken stond nog overeind en de Alpen waren nog niet geheel platgeskied.

Bij veel mensen is het terugverlangen naar de ongeschonden wereld van hun kindertijd een sterke drijfveer. Toen kon je nog op een zondagmiddag vijftien kilo cantharellen plukken in het bos.

Maar nostalgie is niet populair; het is nog steeds de vooruitgang die de scepter zwaait. Nostalgie zal ons voorlopig geen duurzame samenleving opleveren.

Spirituele relatie met de natuur

Volken die een duurzame relatie met de natuur hebben, zoals indianen en Papoea's en aboriginals, personifiëren de natuur. Een boom is daar een sociaal wezen in de vorm van een

boomgeest en mensen kunnen relaties opbouwen met dergelijke geesten. Die geesten worden grote krachten toegedacht en daardoor is het belangrijk om ze te vriend te houden.

Duurzaam samenleven kan ontstaan door een gelijkheidsrelatie met de wezens in de natuur aan te gaan. Het tegenwoordig populaire 'praten met bomen' en 'communiceren met de natuur' kunnen we daar onder scharen. Wie in een cursus met bomen gepraat heeft zal ze minder snel opofferen voor een carport, tenzij hij de cursus 'praten met auto's' leuker vond. Wanneer we de natuur zien als even belangrijk als onze vrienden en familie zullen we er zeker zuiniger mee omgaan. Hoewel? Hoe lief zijn we tegenwoordig eigenlijk voor elkaar?

De sterkste motivatie die we bij

hebben de meeste van dergelijke gekken gelijk gekregen.

Wanneer verscheidene mensen een dergelijke spirituele ervaring met de natuur delen, kan daar zelfs een sterke (politieke) bedreiging vanuit gaan. Een sekte. Ondanks deze duidelijke problemen, durf ik te beweren dat de motivatie die nodig is om tot een duurzame samenleving te komen elementen van spiritualiteit moet bevatten, om sterk genoeg te zijn.

'Als dat zo is,' merkte de Amerikaanse filosoof Joel Kramer op, "dan zitten we behoorlijk in de problemen."

Tot slot

Als men niet vanuit financiële tegemoetkomingen of schuld opereren wil, en daarbij gelooft dat men als een

---

Nostalgie zal ons voorlopig geen duurzame samenleving opleveren

---

mensen aantreffen wordt gedreven vanuit spirituele ervaringen. Junks kunnen in een klap afkicken als ze 'het licht' zien. Mensen die een contact met de allerhoogste hebben ervaren, veranderen meestal onmiddellijk hun hele bestaan. Ze worden soms geestelijke of gaan de hun ingegeven missie vervullen.

Nogal wat redders van diersoorten verklaren dat hun intense ervaringen met dieren, of met de natuur in het algemeen, het begin vormden van hun reddingsactiviteiten.

Spirituele ervaringen kenmerken zich door de grote intensiteit waarmee een contact met de natuur, God, of het universum als totaliteit, wordt beleefd. Wie zichzelf op een zeer intense manier als onderdeel van de natuur ervaart, kan daarna een stuk dichter richting duurzaam leven komen.

Het probleem met spirituele motivatie is dat deze van een dermate andere orde is dat het sociale isolatie kan veroorzaken. De spiritueel geïnspireerde persoon moet over goede communicatieve vaardigheden beschikken en ook over een groot inlevingsvermogen, om niet als een excentriekeling te worden weggecijferd. De geschiedenis van de milieubescherming wordt gemaakt door mensen die wegens hun buitengewone gedrevenheid door hun tegenstanders gemakkelijk als gevaarlijke gek worden gediskwalificeerd. Echter, telkens

ling weinig uit kan richten, moet er iets anders worden bedacht om mensen te motiveren in de richting van duurzaam omgaan met het milieu.

Sommigen verklaren dat ze zich milieubewust gedragen omdat ze de volle verantwoordelijkheid voor hun eigen daden willen dragen. Ze zien dat vaak als een vorm van volwassenheid, want kinderen leunen op ouders en schuiven de schuld af op elkaar. Autonome individuen leven met het besef van wat ze zichzelf, anderen en alles daarbuiten aandoen. Deze vorm van verantwoordelijkheidsbesef lijkt te functioneren, maar is niet gemakkelijk te dragen. Het 'beperken van je ecologische voetafdruk' hoort binnen deze filosofie. Zou dit motief, als het gemeengoed wordt, ons collectieve gedrag kunnen bijsturen in de richting van duurzaamheid?

Het is gemakkelijk om voor een duurzame samenleving te zijn. Veel moeilijker is het om op duurzame manier te leven. Wat je nodig hebt is een voldoende sterke attitude. Uit ons gedrag blijkt dat slechts een minderheid van de Nederlanders beschikt over voldoende sterke motieven.